

Aksana Danilchik / Аксана Данільчык

Badaczka niezależna / Independent researcher

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1561-588X>

e-mail: aksana.minsk@gmail.com

АКТУАЛІЗАЦЫЯ ТЭКСТАЎ ЖАНОЧАЙ ПАЭЗІІ МІЖВАЕННАГА ПЕРЫЯДУ І МАДЭЛЯВАННЕ КАНОНА БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

*Actualization the texts of women's poetry of the interwar period and modeling
the canon of Belarusian literature*

*Aktualizacja tekstów poezji kobiecej okresu międzywojennego i modelowanie
kanonu literatury białoruskiej*

ABSTRACT: The article examines the problem of modeling the retrospective literary canon of Belarusian literature of the 20th century through publishing strategies aimed at updating the work of Belarusian poetesses of the interwar period, using the example of the publication of books of selected works by Zinaida Bandaryna, Jaŭhenija Pfljaŭmbaŭm, Natallja Višneŭskaja by the women's publishing initiative "Pfljaŭmbaŭm". The relevance of the topic is determined by the need to understand the theoretical problem of forming a literary canon, taking into account gender balance, and bridging the gap in the historiography of Belarusian women's poetry. The purpose of the study is to conceptualize the work of the mentioned authors in the cultural-aesthetic and socio-ideological contexts of the last century, justifying the need for its inclusion in the institutional canon.

KEYWORDS: publishing strategy, literary canon, actualization of creativity, Belarusian poetry, Zinaida Bandaryna, Jaŭhenija Pfljaŭmbaŭm, Natallja Višneŭskaja.

Фарміраванне літаратурнага канона як на ўзроўні сістэмы сусветнай літаратуры, так і на ўзроўні нацыянальных літаратур шырока абмяркоўваецца апошнія дзесяцігоддзі ў акадэмічнай супольнасці, у тым ліку і беларускай, бо "ў кожнай краіне свая іерархія шэдэўраў і геніяў сусветнага пісьменства. Але, бадай, для кожнай краіны най-больш актуальнай з'яўляецца праблема канона ва ўласнай нацыянальнай

літаратуры” [Кісялёва 2017: 191]. Тым больш гэтая тэма актуальная для літаратур постсацыялістычных краінаў, калі многія тэксты перасталі лічыцца кананічнымі і апынуліся па-за межамі літаратурнага канона. Іншыя тэксты, якія на працягу доўгага часу заставаліся па-за ўвагай літаратуразнаўцаў, набываюць статус актуальных. “Літаратурны канон у Беларусі знаходзіцца ў руху. Пра гэта сведчаць як палеміка, якая час ад часу ўзгараецца, так і выданні і серыі з выдавочна кананізатарскімі мэтамі” [Колер 2021: 137]. Пры гэтым праблема літаратурнай іерархіі і ў папярэднія дзесяцігоддзі неаднаразова ўздымалася ў беларускім навуковым і публіцыстычным дыскурсе. Пытанне літаратурнага канона востра паўстала ў канцы 1980-х гг. у сувязі з сацыяльна-палітычнымі зменамі ў краіне: у 1990 г. выйшла не аднойчы цытаваная кніга Міхаса Мушынскага *І нічога апроч праўды: Якой быць гісторыі беларускай літаратуры*, дзе закраналіся праблемы пераацэнкі літаратуры сацыялістычнага рэалізму, якія шырока абмяркоўваліся і на старонках перыядычных выданняў на працягу даволі доўгага часу [гл.: Мушынскі 1990]. У 1998 г. быў надрукаваны палемічны артыкул Сяргея Дубаўца *Канец ружовага туману*, у якім крытык працягваў разважаць над узнятай праблемай:

Апанэнты звычайна кажуць, што адбор прывядзе да зьяднення літаратуры. Але гэта зьядненне для тых, хто суме па савецкай яраіі, хто дагэтуль думае пра золата, якое для чытача даўно ператварылася ў іржу і гной. Адсюль непапулярнасць літаратуры, яе разбэрсанасць, нявыстраенасць і неканвэртабельнасць. Яна, поўная “дарагіх усім імёнаў”, нікому не патрэбная. Прычым творцы ружовага туману пераблытаныя ў ёй з сапраўднымі клясыкамі і разбураюць тую сапраўдную яраію, якая мусіць выбудоўвацца сёння [Дубавец 1998: 5].

Аўтар меў на ўвазе вызваленне літаратуры ад сацрэалістычнага канона, а гісторыі літаратуры ад твораў, напісаных у адпаведнасці з гэтым метадам. Тым не менш, мы лічым такі падыход як мінімум непрадуктыўным, бо аб’ектыўны аналіз літаратурнага працэсу вымагае вывучэння ўсяго даступнага корпуса тэкстаў, прыналежных да пэўнага часовага прамежку “<...> паспяховае стварэнне канона прадугледжвае, каб дадзенае грамадства мела дакладнае ўяўленне пра сябе і пра літаратуру, пэўны вобраз самога сябе, які перадаецца не толькі ўнутры грамадства, але і за яго межы” [Колер 2021: 132].

Расійскі даследчык Барыс Дубін вызначыў наступныя віды літаратурнага канона: “Можна гаварыць аб устойліва аднаўляльным, інстытуцыйным каноне (школа); актуальным каноне (літаратурная крытыка) і модным каноне (выдавецкія стратэгіі ў разліку на новую адукаваную, каляўніверсітэцкую публіку)” [Дубін 2010: 68]. Такім чынам, мы маем

магчымасць вызначыць, у якой ступені творчасць канкрэтнага аўтара суадносіцца з рознымі відамі літаратурнага канона і якое месца яна займае ў пісьменніцкай іерархіі пэўнага перыяду.

Аналізуючы межы фарміравання нацыянальнага літаратурнага канона, Лія Кісялёва вылучае часавыя, прасторавыя, ідэалагічныя, моўныя і ўласна эстэтычныя межы [гл.: Кісялёва 2017: 193], аднак неабходна пазначыць і гendarныя межы, інакш кажучы, наўмыснае (часцей) ці ненаўмыснае абмежаванне літаратурнага канона з пункту гледжання гендару. Да сённяшняга дня мае месца з’ява, калі ў даследаваннях літаратуры жаночая творчасць у лепшым выпадку толькі згадваецца, але не аналізуецца, паколькі відавочна для даследчыкаў не з’яўляецца прыярытэтнай і рэпрэзентатыўнай. Як прыклад – нядаўняя кніга Яўгена Гарадніцкага пра беларускую літаратуру другой паловы ХХ ст. з выразна маскуліннай вокладкай і такім самым выбарам аўтараў [гл.: Гарадніцкі 2022]. Аднак, як вядома, межы літаратурнага канона валодаюць пэўнай мабільнасцю і паддаюцца карэкціроўцы праз актуалізацыю тэкстаў ці аўтараў, якая адбываецца найперш дзякуючы а) публікацыі (або перадруку); б) крытычнаму асэнсаванню (пераасэнсаванню) / каментаванню апублікаванага тэксту; в) уключэнню тэксту ў гістарыяграфію літаратуры і ў літаратурны канон. Адсюль вынікае, што важна не толькі праводзіць даследчую працу, але і папулярызаваць творчасць жанчын, спрыяць вяртанню іх імёнаў у гісторыю беларускай літаратуры, фарміруючы ў некаторай ступені рэтраспектыўны модны канон. У 2023 г. адзначалася сто гадоў заснавання самай масавай беларускай пісьменніцкай арганізацыі першай паловы ХХ ст. “Маладняк”, творчасць многіх яе сяброў стала кананічнай, але шэраг аўтараў, а дакладней аўтарак, усё яшчэ мае патрэбу ў актуалізацыі. Гэта найперш сяброўкі “Маладняка” Зінаіда Бандарына, Наталля Вішнеўская і Яўгенія Пфляўмбаўм. Спынімся на трох названых аўтарках, якія заявілі аб сабе сумеснай кнігай *Вершы*, выдадзенай у 1926 г., а дзякуючы праекту “Вершы” жаночай выдавецкай ініцыятывы “Пфляўмбаўм” у 2023 г. выйшлі іх новыя кнігі выбраных твораў: *Да новага заўтра* З. Бандарынай, *Неба мнагавокае* Н. Вішнеўскай, *Сонца* Я. Пфляўмбаўм.

Безумоўна, такія зборнікі ў пэўнай ступені адпавядаюць катэгорыі выданняў “з відавочна кананізатарскімі мэтамі”, тым больш што персанальныя кнігі некаторых аўтарак, здадзеныя ў выдавецтва ў канцы 1920-х гг., так і не пабачылі свет. Аднак гэта ніякім чынам не змяншае значэнне падобных выданняў, бо дзякуючы ім з’яўляецца магчымасць актуалізаваць а) адзін з найбольш прадуктыўных перыядаў у гісторыі беларускай літаратуры; б) творчасць несправядліва забытых аўтарак / забытых твораў.

У кантэксце гendarу для міжваеннага перыяду характэрныя дзве супрацьлеглыя тэндэнцыі: з аднаго боку, дзякуючы першай хвалі фемінізму дзейнасць (= творчасць) жанчын заахвочвалася на ўзроўні інстытуцый, з другога боку, назіралася імкненне да маргіналізацыі творчых дасягненняў жанчын як толькі пытанне выходзіла за межы поля літаратуры (= мастацтва) і сутыкалася з полем улады. Адзначу, што такая тэндэнцыя характэрная не толькі для беларускай літаратуры, але, напрыклад, і для італьянскай [гл.: Spinazzè 2012], як у выпадку з Антоніяй Поццы (1912–1938), якую сёння называюць самай значнай італьянскай паэткай XX ст., аднак поўнафарматная актуалізацыя яе творчасці адбылася толькі ў канцы XX ст., а найбольш у пачатку XXI-га, дзякуючы актывізацыі гendarных даследаванняў і канцэптуалізацыі жаночага пісьма ў Італіі ў розных кантэкстах, у тым ліку і ў сувязі з распрацоўкай пытанняў літаратурнага канона, яго фарміравання і рэпрэзентатывнасці. З гэтага пункту гледжання заслугоўвае ўвагі і праблема гістарыяграфіі італьянскай літаратуры, у прыватнасці паэзіі, з заўважным гendarным дысбалансам, а таксама вопыт яго пераадолення: “У гісторыі італьянскай літаратуры жаночае пісьмо заўсёды заставалася незаўважаным. Ва ўсе часы не хапала жывога сведчання жанчын, якое магло б даць чытачам новую, больш шырокую перспектыву” [Lorelli 2022, online]. Фокус на жаночую творчасць характэрны не толькі для сучаснай італьянскай літаратуры, але і для іншых культурных кантэкстаў. Як прыклад – фонд Данаты Піццы, які складаецца з калекцыі фотаздымкаў, зробленых выключна жанчынамі.

Сёння маргіналізацыя творчасці жанчын пераадольваецца ў Італіі дзякуючы ў тым ліку і такім выданням, як *Controcanone: la letteratura delle donne dalle origini a oggi. Con percorsi tematici su altri “esclusi” dal canone*, 2022 (*Контр-канон: жаночая літаратура ад вытокаў да нашых дзён. З тэматычным аналізам іншых “выключаных” з канона*) – анталогіі італьянскай літаратуры для старшай школы. Яе аўтар Джоні Л. Бертоліа (Johnny L. Bertolio) падкрэслівае, што нават калі жанчыны-літаратаркі былі ўганараваныя такімі прэміямі як Нобелеўская (напрыклад, Грацыя Дэледа [Grazia Deledda, 1871–1936]), гэта яшчэ не з’яўляецца падставай для іх уключэння ў школьную праграму [гл.: Bertolio 2022]. Выданне ёсць цікавым прыкладам новага падыходу да выкладання літаратуры, у яго аснову пакладзены храналагічны прынцып, пры гэтым аўтары-мужчыны не выключаюцца з гісторыі літаратуры, а адпаведным чынам “люструюць” тэмы, закранутыя жанчынамі – пісьменніцамі і мысляркамі. Варта згадаць і выданне *Fuori programma. Scrittrici italiane dal Novecento ad oggi* (Mimesis Edizioni, 2023) (*Па-за праграмай. Італьянскія пісьменніцы ад дваццатага стагоддзя па сённяшні дзень*), падрыхтаванае

Даніэлай Біні і Матэа Квінта, таксама найперш для выкладчыкаў старшай школы.

Метадалогія вывучэння літаратурнага канона прадугледжвае аналіз выданняў па гісторыі беларускай літаратуры. У самым грунтоўным – *Гісторыі беларускай літаратуры XX стагоддзя*, т. 2: 1921–1941 (1999) імя З. Бандарынай згадваецца два разы (с. 31, 41), Н. Вішнеўскай – два разы (с. 11, 16), Я. Пфляўмбаўм – адзін раз (с. 10). Заходнебеларускія паэткі згадваюцца наступным чынам: Зоська Верас адзін раз як супрацоўніца віленскай перыёдыкі 1920-х гг. Людвіка Войцік (с. 214), Ларыса Геніюш два разы ў кантэксце біяграфіі Уладзіміра Дубоўкі (с. 476, 498). Толькі Н. Арсенневай прысвечаны асобны артыкул, але ўжо ў 4-м томе ў раздзеле *Беларуская літаратура эміграцыі*. У кнізе Валерыя Максімовіча *Шыпшынавы край: Старонкі беларускай літаратуры 20–30-х гг. XX ст.: Дапаможнік для настаўнікаў* не згадваецца ніводнае жаночае імя [гл.: Максімовіч 2002]. У кнізе Ірыны Багдановіч *Авангард і традыцыя: Беларуская паэзія на хвалі нацыянальнага адраджэння* разглядаецца творчасць Н. Вішнеўскай і Н. Маркавай, але толькі як тыпова маладнякоўская ў раздзеле *У маладнякоўскім паэтычным коле (С. Дарожны, А. Вольны, Н. Вішнеўская, Н. Маркава)*. Аўтарка даследавання адзначае:

Цікавую старонку ў гісторыі “Маладняка” ўпісалі жанчыны. У спісах маладнякоўскіх філій сустракаецца шмат жаночых імёнаў, якія, на жаль, так і не выявіліся ў літаратуры (Л. Кукла Г. Брэцкая¹, М. Рагоўская і інш.). Але ж многія з пачынаючых паэтэс пакінулі свой адметны след у літаратуры – гэта Зінаіда Бандарына, Наталля Вішнеўская, Наля Маркава, Яўгенія Пфляўмбаўм, Іда Чырвань [Багдановіч 2001: 307].

З другога боку, узнікае пытанне наконт даступнасці тэкстаў згаданых аўтараў, што пэўным чынам азначала б іх а) актуалізацыю, б) інстытуалізацыю. У той час як некаторыя хлопцы-маладнякоўцы паспелі выдаць па тры ці нават па чатыры паэтычныя кнігі, абсалютная большасць дзяўчат у міжваенны перыяд не выдала ніводнай. Аднак гэта не значыць, што кнігі не рыхтаваліся, вядома пра кнігу Я. Пфляўмбаўм *Мелодыі* і пра кнігу З. Бандарынай *Званы-перазваны*, якія так і не выйшлі.

Многія актыўныя ў 1920-х гг. аўтаркі ў пачатку 1930-хх гг. пакінулі Беларусь і перасталі ўдзельнічаць у літаратурным працэсе, бо гэта быў ці не адзіна магчымы спосаб пазбегнуць рэпрэсій. У выніку іх творчасць да пэўнага часу заставалася ўвогуле за межамі літаратурнага поля. Некаторыя з іх ніколі больш не вярнуліся да актыўнай творчай дзейнасці, іншыя нават пасля вяртання не здолелі рэалізаваць свае

¹ Памылка аўтаркі, насамрэч – Брэская.

планы, у тым ліку і з прычыны неспрыяльнага стаўлення з боку мужчынскага асяроддзя. Але не толькі гендарны аспект меў значэнне. Надзея Мандэльштам, удава расійскага паэта Восіпа Мандэльштама, пакінула трапныя заўвагі, датычныя стаўлення да публікацыі твораў свайго мужа былых калегаў па пры:

Перашкод да выдання кніг зашмат. Я не ведаю, што такое канкурэнцыя, якой нас палюхаюць, але выдатна бачыла барацьбу за месца ў грамадстве, якая вялася ў нас усімі сродкамі. Калі пайшлі першыя чуткі аб мікаянаўскіх камісіях, многім стала не па сабе – і далёка не толькі тым, хто спрыяў выключэнню сапернікаў. Я чула шэпты пра тое, куды ж дзе нуцца вяртанцы: а раптам ім захочацца заняць свае ранейшыя месцы. Колькі новых адзінак спатрэбіцца ў савецкіх установах, каб прыладзіць усе гэтыя натоўпы? Ніякай драмы, аднак, не адбылося: большасць вярнуліся ў такім стане, што ні аб якой актыўнай дзейнасці не думалі. Усё прайшло спакойна, і тыя, хто баяўся, што ім давядзецца пацясніцца, з палёгкай уздыхнулі. Іншая справа – літаратура. Старанна пабудаваны табель літаратурных рангаў падлягае актыўнай ахове, інакш абрынецца мноства ўстойлівых рэпутацый. Вось чаму так старанна супрацьдзейнічаюць выданню кніг нябожчыкаў. Зрэшты, і з жывымі абыходзяцца не лепей [Мандэльштам 2013: 431].

Супрацьдзеянне адбывалася найперш па лініі моднага канона (выдавецтва), і прыклады такога “супрацьдзеяння жывым” – стаўленне да твораў Н. Вішнеўскай і З. Бандарынай. У артыкуле *Тры паэтки, тры лёсы* адзначалася паблажлівае стаўленне да творчасці Н. Вішнеўскай з боку Алеся Звонака, пра здадзеную ў выдавецтва і нявыдадзеную ў канцы 1950-х гг. кнігу смяротна хворай З. Бандарынай *Выбраныя вершы* [гл.: Данільчык 2021]. Што ж дзіўнага ў тым, што ў пасляваенны перыяд Я. Пфляўмбаўм не захацела нават паспрабаваць вярнуцца ў літаратуру? Адзначу яшчэ адзін, магчыма, важны ў кантэксце літаратурнага канона момант: ні адна са згаданых паэтак не стала сябрам Саюза пісьменнікаў у 1930-я гг.: З. Бандарына ўступіла ў Саюз у сакавіку 1957 г., Я. Пфляўмбаўм – у 1989-м. Гэта значыць, што доўгі час іх творчасць заставалася па-за ўвагай вызначальнай у дадзены перыяд рэферэнтнай групы: літаратурных інстытуцый.

Пры гэтым на сённяшні дзень усё яшчэ застаецца вострым пытанне кантынuitэту або пераадолення дыскантынuitэту, паколькі творчасць З. Бандарынай, Н. Вішнеўскай, Я. Пфляўмбаўм ды іншых паэтак пакуль не стала часткай літаратурнага канона, які ўспрымаецца як рэпрэзентатыўны [гл.: Колер 2021: 132].

У 1989 г. было апублікавана эсэ С. Дубаўца *Тры паэзіі*, у якім, разважаючы аб беларускай жаночай паэзіі і апавядаючы пра постаці Н. Арсенневай, Л. Геніюш і Я. Пфляўмбаўм, аўтар адзначаў, што сярэдняму

пакаленню паэтак не ставала прыкладу. У выніку яны звярталіся да вобразаў Еўфрасінні Полацкай і Цёткі, а не да найбліжэйшых папярэдніц. І завяршае артыкул амаль рытарычным пытаннем: “Ці хутка адновіцца перарваная сувязь?” [Дубавец 1992: 205]. Такім чынам, публікацыя згаданых выданняў вырашае і пытанне кантынuitэту, паколькі нават у сучасных даследаваннях беларускай жаночай паэзіі часта міжваенны перыяд выпадае. Недастаткова ён разгледжаны і ў найноўшым выданні Ірыны Шматковай *Беларуская жаночая паэзія XX стагоддзя. Вучэбна-метадычны дапаможнік* (2023), аднак радуе, што пэўныя моманты літаратурнага працэсу 1920–1930-х гг. і ўдзелу ў ім жанчын хоць бы акрэслены.

Увогуле ў выніку паслядоўнай працы даследчыкаў у апошнія дзесяцігоддзі былі рэалізаваныя шматлікія праекты па актуалізацыі літаратурнай творчасці жанчын першай паловы XX ст.: гэта найперш кніга вершаў Ганны Брэскай *Настурцыі*, якая пабачыла свет дзякуючы намаганням Алеся Аркуша (2000), *Анталогія беларускай жаночай паэзіі*, складзеная Юрасём Пацюпам і апублікаваная ў чатырох нумарах гарадзенскай газеты “Саламея” (2001, № 10–13), “жаночы” нумар інтэрнэт-часопіса “Прайдзісвет” (2016), выданне анталогіі жаночай паэзіі міжваеннага перыяду *Бліскавіцы* (2017) і іншыя кнігі, у тым ліку ўжо згаданыя *Да новага заўтра* З. Бандарынай, *Неба мнагавокае* Н. Вішнеўскай, *Сонца* Я. Пфляўмбаўм (2023), шматлікія артыкулы. Апрача таго, у межах міжінстытуцыйнага праекта “На хвалі часу, у плыні жыцця”, прысвечанага стагоддзю “Маладняка”, у лістападзе 2023 г. на сайце Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі з’явіўся віртуальны раздзел, прысвечаны Я. Пфляўмбаўм, першай сярод дзяўчат-маладняковак [Пфляўмбаўм, online]. У выніку створана аснова як для канцэптуалізацыі гендарна маркіраваных тэмаў беларускай паэзіі міжваеннага перыяду, так і для перагляду літаратурнага канона.

У сувязі з праблемай літаратурнага канона паўстае і наступнае пытанне: чаму творчасць згаданых беларускіх паэтак заслугоўвае таго, каб быць часткай інстытуцыйнага літаратурнага канона? Што новага паведамляюць іх тэксты ў адрозненне ад тэкстаў калег-мужчын? Чаму творчасць як мінімум З. Бандарынай, Н. Вішнеўскай і Я. Пфляўмбаўм можа быць вынесена за рамкі “маладнякоўскага паэтычнага кола” і разглядацца ў раздзеле персаналій? Пры гэтым заўважым, што не менш цікавыя творы былі напісаныя гэтымі паэткамі пасля Другой сусветнай вайны, аднак яны выходзяць за часавыя межы разгляданага ў дадзеным артыкуле перыяду, хоць, безумоўна, творчасць кожнай аўтаркі вымагае комплекснага разгляду.

У свой час выбіраючы для аналізу “маладнякоўскай” паэзіі творчасць Н. Вішнеўскай і Н. Маркавай, І. Багдановіч адзначыла:

Нягледзячы на тое, што гэта быў суб'ектыўны выбар <...>, ён усё роўна адлюстроўвае маладнякоўскія стылявыя і арганізацыйныя тэндэнцыі, дае ўяўленне аб тым, як адбіваўся ўплыў майстроў на творчым абліччы шарагоўцаў. Падабенства ахоплівае сферу ідэалогіі – адбіццё ў мастацкіх вобразах грамадскай тэорыі “класавасці”; паэтыку – вытрыманне стылявага прыёму супастаўлення “старога” і “новага”, “учарашняга” і “сённяшняга”, “мінулага” і “будучага”; топіку – топасы “завірухі”, “віхуры”, “рання”, “радасці” і іншыя, паслядоўна адбітыя ў паэзіі ўсіх згаданых намі маладнякоўцаў [Багдановіч 2001: 316].

Аднак творчасць З. Бандарынай і Я. Пфляўмбаўм выходзіць за межы акрэсленых стылістычных рамак, акрамя таго, у вершах Я. Пфляўмбаўм большасць гэтых прыкмет амаль цалкам адсутнічае, а калі і прысутнічае, то акцэнт робіцца на іншых эстэтычных маркерах [гл.: Данільчык 2016]. Творчасць З. Бандарынай вылучаецца эстэтычнымі эксперыментамі і гендарнай маркіраванасцю тэкстаў [гл.: Данільчык 2011], паэтка найбольш актыўна адгукалася на надзённую праблематыку. Шмат намаганняў па вяртанні імя З. Бандарынай у літаратуру прыкладаў Станіслаў Шушкевіч, але яго артыкулы апавядалі адно пра біяграфію пісьменніцы [гл.: Шушкевіч 1978].

На дэбютны агульны зборнік трох згаданых аўтарак *Вершы* (1926) былі напісаныя дзве невялікія станоўчыя рэцэнзіі [гл.: Байкоў 1926; Паляшук 1926] у Савецкай Беларусі, а таксама некалькі водгукаў у Заходняй. Але менавіта творчасць З. Бандарынай была “кананізавана” Максімам Гарэцкім у кнізе “*Маладняк*” за пяць гадоў (1928), дзе ён пісаў: “Бандарына паміж пяснярак «Маладняка» вызначаецца большай сувяззю з грамадскасцю, з сучаснасцю і асаблівай шчырасцю пачуцця” [Гарэцкі 1984: 254]. Апрача таго, у раздзеле персаналій да згаданай кнігі *Біяграфічна-крытычны слоўнік сучасных выдатных і тыповых маладнякоўцаў* з жанчын М. Гарэцкі ўключыў толькі З. Бандарыну. Крытык адзначыў наступныя рысы яе паэтычнай творчасці:

У вершы *Апошняя вясна* – асабістыя перажыванні, каханне і развітанне з маладосцю, з каханнем. Глыбокае і далікатнае пачуццё. Элегічнасць. Прыгожая ясная думка, разам з некаторай нервовасцю. Строфіка звычайная, рытмы лёгкія, далікатныя. Вобразы – з прыроды і навакольнага жыцця, заўсёды вельмі далікатныя, пяшчотныя, паэтычныя, але цалкам рэалістычныя, без усякіх сентыментальных салодкасцей. Даволі добрая мова, хоць часам трапляюцца расіянізмы [Гарэцкі 1984: 266].

Для інстытуцыйнага канона (вывучэння ў навучальных установах) можна прапанаваць вершы З. Бандарынай *Адыйшоўшым* (сацыялізацыя жанчыны) і згаданы М. Гарэцкім верш *Апошняя вясна*, дзе ў дыялогу лірычнай герані з каханым супрацьпастаўляецца мужчынскае і жаночае:

А ў полі дзесьць...
 Ды ты не зразумееш...
 Табе больш любы горад і завод,
 Прамені любіш ты электрыкі, і зменнасць,
 І грукат, гул трамваяў і аўто...
 <...>
 – А я, а я?! І для мяне завеі,
 Элегію сумлівую заўюць,
 Бо з першым променем, што ласкава прыгрэе,
 Спаткаю я – апошнюю вясну...
 [Бандарына 2023: 52]

3. Бандарына – аўтарка паэтычнага зборніка *Веснацвет* (1931), адзінай уласнай кнігі “маладняковак”, выдадзенай у міжваенны перыяд. На кнігу былі напісаныя дзве супярэчлівыя, з сённяшняга пункту гледжання, разгромныя рэцэнзіі (Юлі Дворкінай і Эдуарда Галубка), аднак важны сам факт індывідуалізацыі паэткі. Да гэтага ў БССР з сучасніц толькі Н. Арсеннева была ўганаравана рэцэнзіяй М. Байкова на зборнік *Пад сінім небам* (“Польмя” 1927).

Э. Галубок пісаў:

Ранейшая літаратурная дзейнасць Зіны Бандарынай, хоць і была нязначная сваімі памерамі і мастацкімі каштоўнасцямі, насіла на сабе выразныя адзнакі дробнабуржуазнай ідэалогіі, і вельмі часта ў яе творах мы бачылі выразныя нацыянал-дэмакратычныя ўплывы, якія знаходзілі сабе адбітак у вершах, дзе ў сумных і змрочных фарбах апявалася Беларусь і сум па сваёй роднай старонцы. Наяўнасць гэтых момантаў у вершах З. Бандарынай дала повад М. Гарэцкаму замаскаваць змест вершаў пісьменніцы, які, па яго словах, быў бяспрэчна каштоўным, і сцвярджаць, што творчасць З. Бандарынай адрозніваецца ад іншых пісьменнікаў сваёй элегічнасцю, пяшчотнасцю і далікатнасцю і што ў вершах яе адбіта “прыгожая ясная думка, але з некаторай нервовасцю” [Галубок 1931: 113].

Нагадаем, што ў 1930 годзе М. Гарэцкі быў арыштаваны і асуджаны да высылкі, такім чынам яго выказванні маглі не ўспрымацца рэфэрэнтнай групай як аўтарытэтныя. Апрача таго, Э. Галубок абвінавачвае паэтку, што міма яе вершаў прайшлі калектывізацыя і пяцігадовы план: “вершы Зіны Бандарынай, замест палітычнай насычанасці, у яшчэ больш падкрэсленым выглядзе даюць нам матывы індывідуалізму, тэмы свайго «я»” [Галубок 1931: 115].

Ю. Дворкіна ў сваю чаргу абвінавачвае аўтарку ў песімізме, асабліва ў вершах другога раздзела кнігі:

Шмат у якіх вершах мы знаходзім гэты пэсымізм, які сведчыць, што вельмі надуманай і абстрактнай зьяўляецца радасць у вершах папярэдняга раздзелу. Мы наглядаем амаль поўны адрыў асабістага ад грамадзкага. Праўда,

у некаторых вершах яна быццам імкнецца вырашыць гэтае пытаньне, але наколькі гэта вырашэньне канкрэтна, жыццёва можна бачыць з наступнага вершу *Над возерам* [Дворкіна 1931: 199].

3. Бандарына – адзіная з паэтак-жанчын удзельнічала ў палеміцы аб паэзіі ў газеце “ЛіМ” з артыкулам *Маё слова ў спрэчках* (1933), абараняючы сваё права на інтымную лірыку:

Аднак, я загаварылася і, напэўна, не аднойчы выклікала вялічэзнае абурэньне нашых крытыкаў, выбачайце! Але ці можа жанчына-паэтка абыйсці тэму злучнасьці грамадзкай і інтымнай лірыкі?! Хіба можна, абараняючыся, ня прыгадаць вялікага Гайнэ, гэтага пяшчотнага лірыка і гострага палітычнага барацьбіта, які ў сваіх вершах і паэмах, апяваючы каханьне і бічуючы кайзэраўскі ўрад, паказаў нязвычайную шырыню сваёй геніяльнасьці. У нас у гэтай злучнасьці новае а[д]ценне – падвойнасьць і вершы “для себя”. Наш масавы друк патрабуе акрэсьленай тэматыкі. Патрэбнасьць гаварыць “во весь голос” сама дыктуе гэтую тэматыку. Аднак, застаецца ня вырашанае сваё жаночае, інтымнае і яго напэўнасьці, напэўнасьці. Але і яно патрабуе права на жыццё і прызнаньне [Бандарына 1933: 2].

Сёння здаецца неверагодным, што аўтаркам даводзілася абараняць сваё права на мастацкае ўвасабленьне ў паэзіі інтымных эмоцый і перажываньняў, аднак да гонару паэтки адзначым, што яна, прынамсі, паспрабавала гэта зрабіць. І гэта быў важны крок у час падрыхтоўкі да ўтварэньня адзінай пісьменніцкай арганізацыі, галоўнай творчай задачай якой стала папулярнасьць дасягненьняў сацыялізму.

Згадваючы рэцэнзію Ю. Дворкінай, З. Бандарына заўважае:

Прынамсі калісьці т. Дворкіна (“Маладняк”, № 9), крытыкуючы мой *Веснацвет*, абвінавачвала мяне ў няшчырасці, базуючыся на разыходжаньнях у гэтак званай грамадзкай і асабістай лірыцы. Так і цяпер – я пішу вершы палітычна актуальныя і больш таго, для “Работніцы і калгасніцы”, старанна працуючы над больш простаю і даступнай формай, стымул дзеля іх – новы творчы дзень будаўніцтва, пульс звязаны з маім пульсам. Мяне глыбока хвалюе кожная перамога, і ў гэтым вялізнае маральнае задавальненьне. Аднак, пэўныя творчыя няўдачы, вузка асабісты перажываньні жанчыны таксама нараджаюць лірыку, і мне цяжка вырашыць яе мастацкую вартасьць. Тады прыходзіць патрэба ў крытыцы грамадзкасьці і неабходнасьць дыскусійнай трыбуны [Бандарына 1933: 2].

На вялікі жаль, абвінавачваньні паэтки ў песімізме мелі месца і значна пазней, у пачатку 1960-х, у закрытай рэцэнзіі Аляксея Зарыцкага на кнігу З. Бандарынай *Выбраныя вершы*, што не спрыяла выхаду кнігі выбраных твораў паэтки [гл.: Данільчык 2020].

З. Бандарына імкнулася раскрыць праблему “жанчына і соцыум”, звяртала ўвагу на супярэчнасьці паміж дэклараваным раўнапраўем

і рэальнай сітуацыяй. Яе верш *Адыйшоўшым* – выдатны твор, які ў мастацкай форме ўздымае вострую праблему рэалізацыі жанчыны ў грамадстве (на камсамол у дадзеным выпадку можна звяртаць увагу толькі як на сацыяльную сферу дзейнасці жанчыны), якая заканчваецца з замужжам і нараджэннем дзіцяці:

На герань, на прымус і пялёнкі
Ты змяніла любы камсамол.
А калісьці радасна і звонка
Заклікала верай новых дзён.
[Бандарына 2023: 39]

Што датычыць Я. Пфляўмбаўм, то яе паэзія адметная і прыхаваным эратызмам, як у вершах *Джан-хот* і *Я маладая...*:

Я маладая... Мяне кахаюць...
Мне спеў квітнее на шчырых вуснах.
Ў вачох не знойдзеш журбы спакуснай,
Я маладая... Мяне кахаюць.
[Пфляўмбаўм 2023: 22],

і экспрэсіўнасцю мастацкага светабачання, увасобленага ў вершы *Гімн*, які ўспрымаецца як гімн жыццю:

Красу мелодый гордых і крышталёных,
Прароцтва сноў у чыстаце душы,
Жалобны стогн у песні пахавальнай,
І серабрыстага кахання шыр...
[Пфляўмбаўм 2023: 27]

Не менш знакавыя творы ёсць і ў Н. Вішнеўскай. Для інстытуцыйнага канона можна было б прапанаваць вершы *Маладнякоўцам...* (тэма паэта і мастацкай творчасці), ****Бліскучы ўсход зары пунсвай...* (гарадскі краявід), у якіх адчуваецца паўнота жыцця і маладосці. У творах паэткі таксама мае месца гэндарная праблематыка (верш *Да дня жанчыны*):

Што на росквіце дзён светазорная
З віру бур, завірух, навальніцаў
Яна ўстала магутная, смелая,
Яснай долі сваёй будаўніца.
[Вішнеўская 2023: 12]

Тэма ўплываў на беларускую жаночую паэзію савецкай Беларусі міжваеннага перыяду пакуль не глыбока даследавана, аднак падаецца, што найбольш у паэзіі беларускіх аўтараў адчуваецца ўплыў Аляксандра Блока, напрыклад, у вершы З. Бандарынай ****Ты праходзіш трывожна*

*i сумна, і ў згаданым вершы Н. Вішнеўскай ***Бліскучы ўсход зары лунсвай... Пасля, у канцы 1920 – пачатку 1930-х гг., у З. Бандарынай і Я. Пфляўмбаўм – Уладзіміра Маякоўскага. Бадай, найменшы ўплыў Сяргея Ясеніна, у адрозненне ад мужчынскай паэзіі.*

Выданне кніг выбраных тэкстаў З. Бандарынай *Да новага заўтра*, Н. Вішнеўскай *Неба мнагавокае*, Я. Пфляўмбаўм *Сонца ў межах жаночай выдавецкай ініцыятывы “Пфляўмбаўм”*, згодна з класіфікацыяй Б. Дубіна, – выдавецкая стратэгія, якая вызначаецца як модны канон, накіраваны да пашырэнне жаночай прысутнасці ў беларускай літаратуры і кананізацыі лепшых мастацка-эстэтычных дасягненняў жаночай творчасці міжваеннага перыяду ХХ ст. Актуалізацыя тэкстаў згаданых паэтаў найперш праз выданне / перавыданне іх твораў можа разглядацца і як стратэгія фарміравання / рэфармавання рэтраспектыўнага нацыянальнага літаратурнага канона.

References

- Bahdanovič Iryna. 2001. *Avanhard i tradycyja: Bel. paèzija na xvali nac. adradžènnja*. Minsk: Belaruskaja navuka [Багдановіч Ірына. 2001. *Авангард і традыцыя: Бел. паэзія на хвалі нац. адраджэння*. Мінск: Беларуская навука].
- Vajkoŭ Mikola. 1926. *Z. Bandaryna, N. Višneŭskaja, J. Pflaŭmbaŭm. Vieršy. Vydan'ne CB Maladnjaka. "Maladniak" № 3: 149–150* [Байкоў Мікола. 1926. *З. Бандарына, Н. Вішнеўская, Я. Пфляўмбаўм. Вершы. Выданьне ЦБ Маладняка. "Маладняк" № 3: 149–150*].
- Bandaryna Zina. 1933. *Majo slova ŭ sprečkach. "Litaratura i Mastactva" № 19 (9 lipienia): 2* [Бандарына Зіна. 1933. *Маё слова ў спрэчках. "Літаратура і мастацтва" № 19 (9 ліпеня): 2*].
- Bandaryna Zinaida. 2023. *Da novaha zaŭtra*. Minsk: Al'fa-kniha [Бандарына Зінаіда. 2023. *Да новага заўтра*. Мінск: Альфа-кніга].
- Bertolio Johnny L. 2022. *Controcانونe: letteratura delle donne dimenticate dalla storia*. Torino: Loescher Editore.
- Daniľčyk Aksana. 2011. *Zbornik Z. Bandarynaj VESNACVET jak ljustěrka žanočaj paèzii 20–30-x hh. XX st. U: Pra čas "Uzvyšša": Materyjaly Uzvyššajšix čytannjaŭ (Minsk. 2008–2010)*. Вур. 3. Рэд. Hanna Zapartyka. Minsk: RIVŠ [Данільчык Аксана. 2011. *Зборнік З. Бандарынай ВЕСНАЦВЕТ як люстэрка жаночай паэзіі 20–30-х гг. ХХ ст. У: Пра час "Узвышша": Матэрыялы Узвышайшых чытанняў (Мінск. 2008–2010)*. Вып. 3. Рэд. Ганна Запартыка. Мінск: РІВШ].
- Daniľčyk Aksana. 2016. *Estetyka paezii J. Pflaŭmbaŭm 1920–1930-ch hadoŭ. U: Bielaruskaja litaratura ŭ kulturnaj prastory sučasnaha hramadstva: materyjaly Mižnarodnaj navukovaj kanferencyi da 120-hoddzia z dnia narodžennja Kandrata Krapivy (Minsk, 3–4 sakavika 2016 h.)*. Рэд. Alena Mankevič. Minsk: Prava i ekanomika [Данільчык Аксана. 2016. *Эстэтыка паэзіі Я. Пфляўмбаўм 1920–1930-х гадоў. У: Беларуская літаратура ў культурнай прасторы сучаснага грамадства: матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі да 120-годдзя з дня нараджэння Кандрата Крапівы (Мінск, 3–4 сакавіка 2016 г.)*. Рэд. Алена Манкевіч. Мінск: Права і эканоміка].

- Daniščyk Aksana. 2020. "Asabistaja sprava" Zinaidy Bandarynaj i inšyja matèryjaly da bijagrafii paètki. "Maladosc" № 1: 63–73 [Данільчык Аксана. 2020. "Асабістая справа" Зінаіды Бандарынай і іншыя матэрыялы да біяграфіі паэткі. "Маладосць" № 1: 63–73].
- Daniščyk Aksana. 2021. Try paètki, try lësy: Zinaida Bandaryna, Natallja Višneŭskaja, Jaŭhienija Pfljaŭmbaŭm u kantèksce historyi belaruskaj litaratury XX st. "Maladosc" № 4: 108–112 [Данільчык Аксана. 2021. Тры паэткі, тры лёсы: Зінаіда Бандарына, Наталля Вішнеўская, Яўгенія Пфляўмбаўм у кантэксце гісторыі беларускай літаратуры XX ст. "Маладосць" № 4: 108–112].
- Dubavec Sjarhej. 1992. Try paèzii. U: Dubavec Sjarhej. *Praktykavanni*. Minsk: Mastackaja litaratura [Дубавец Сяргей. 1992. Тры паэзіі. У: Дубавец Сяргей. *Практыкаванні*. Мінск: Мастацкая літаратура].
- Dubavec Sjarhej. 1998. *Ružovy tuman. Razdzел z historyi tatalitaryzmu*. "Litaratura i Mastactva" № 2 (9 studzenja): 5 [Дубавец Сяргей. 1998. *Ружовы туман. Раздзел з гісторыі таталітарызму*. "Літаратура і Мастацтва" № 2 (9 студзеня): 5].
- Dubin Boris. 2010. *Klassika, posle i rãdom: Sociologičeskie očerki o literature i kul'ture*. Moskva: Novoe literaturnoe obozrenie [Дубин Борис. 2010. *Классика, после и рядом: Социологические очерки о литературе и культуре*. Москва: Новое литературное обозрение].
- Dvorkina Julija. 1931. *Zina Bandaryna. VESNAЦВЕТ*. "Maladnjak" № 9: 198–200 [Дворкіна Юлія. 1931. *Зіна Бандарына. ВЕСНАЦВЕТ*. "Маладняк" № 9: 198–200].
- Halubok Èduard. 1931. *Zina Bandaryna – Vesnacvet*. "Uzvyšša" № 8: 113–115 [Галубок Эдуард. 1931. *Зіна Бандарына – Веснацвет*. "Узвышша" № 8: 113–115].
- Haradnicki Jaŭhen. 2022. *Belaruskaja litaratura druhoj palovy XX st. (aŭтары, жанры, стылі)*. Minsk: Belaruskaja navuka [Гарадніцкі Яўген. 2022. *Беларуская літаратура другой паловы XX ст. (аўтары, жанры, стылі)*. Мінск: Беларуская навука].
- Harècki Maksim. 1984. *Maladnjak za pjac' hadoŭ. 1923–1928. U: Maksim Harècki: Uspaminy, artykuly, dakumenty*. Rėd. Arsen' Lis, Ivan Salamevič. Minsk: Mastackaja litaratura [Гарэцкі Максім. 1984. *Маладняк за пяць гадоў. 1923–1928. У: Максім Гарэцкі: Успаміны, артыкулы, дакументы*. Рэд. Арсень Ліс, Іван Саламевіч. Мінск: Мастацкая літаратура].
- Jaŭhienija Pfliaŭmbaŭm. *Žycciovu i tvorčy šliach Jaŭhienii Pfliaŭmbaŭm: da 115-hoddzia z dnia naradžennia (1 listpada 1908 – 13 studzienia 1996)* [online] <https://nlb.by/by/infarmatsyynyya-resursy/elektronnyya-infarmatsyynyya-resursy/resursy-natsyuanalnay-bibliyateki-belarusi/virtualnyya-praekty-vysta-ki-i-kalektsyi/virtualnyya-praekty-bibliyateki/virtual/na-khvali-chasu-u-plyni-zhytstsya/commp/429912/> [доступ: 15.03.2024] [Яўгенія Пфляўмбаўм. *Жыццёвы і творчы шлях Яўгеніі Пфляўмбаўм: да 115-годдзя з дня нараджэння (1 лістапада 1908 – 13 студзеня 1996)*].
- Kisjalëva Lija. 2017. *Stratèhii dasledavannja litaraturnaha kanona. U: Tèoryja litaratury ŭ dyjalohu eŭrapejskix kul'tur*. Minsk: Belaruskaja navuka [Кісялёва Лія. 2017. *Стратэгіі даследавання літаратурнага канона. У: Тэорыя літаратуры ў дыялогу еўрапейскіх культур*. Мінск: Беларуская навука].
- Koler Hun-Bryt. 2021. *Aktual'nyja prablemy tèoryi i historyi litaraturnaj kanonizacyi*. U: Koler Hun-Bryt. *Vybranyja pracy pa belaruskim litaraturaznaŭstve*. Rėd. Pavel Navumenka. Minsk: BDU [Колер Гун-Брыт. 2021. *Актуальныя праблемы тэорыі і гісторыі літаратурнай кананізацыі. У: Колер Гун-Брыт. *Выбраныя працы па беларускім літаратуразнаўстве**. Рэд. Павел Навуменка. Мінск: БДУ].

- Lorelli Maggie S. 2022. *Controcanone: la letteratura delle donne dimenticate dalla storia: intervista a Johnny L. Bertolio*. [online] <https://www.mediterraneaonline.eu/controcanone-la-letteratura-delle-donne-dimenticate/> [доступ: 27.04.2023].
- Maksimovič Valeryj. 2002. *Šypšynavy kraj: Staronki belarus. lit. 20–30-x hh. XX st.: Dapam. dlja nastajnikaŭ*. Minsk: UP "IVC Minfina" [Максімовіч Валерый. 2002. *Шыпшынавы край: Старонкі беларус. літ. 20–30-х гг. XX ст.: Дапам. для настаўнікаў*. Мінск: УП "ІВЦ Мінфіна"].
- Mandelštam Nadežda. 2013. *Moj muž – Osip Mandelštam*. Moskva: AST [Мандельштам Надежда. 2013. *Мой муж – Осип Мандельштам*. Москва: АСТ].
- Mušynski Mihas'. 1990. *I ničoha aproč praŭdy: Jakoj byc' HISTORYI BELARUSKAJ LITARATURY?*. Minsk: Navuka i tэхnika [Мушынскі Міхась. 1990. *І нічога апроч праўды: Якой быць ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ?*]. Мінск: Навука і тэхніка].
- Paljašuk Ja. 1926. *Z. Bandaryna, N. Višneŭskaja, Ja. Pfljaŭmbaŭm. VERŠY. Vydan'ne SB Maladnjaka*. 1926. *Star. 46. "Saveckaja Belarus'" № 70 (28 sakavika)*: 6 [Паляшук Я. 1926. *З. Бандарына, Н. Вішнеўская, Я. Пфляўмбаўм. ВЕРШЫ. Выданьне ЦБ Маладняка*. 1926. *Стар. 46. "Савецкая Беларусь" № 70 (28 сакавіка)*: 6].
- Pfljaŭmbaŭm Jaŭhenija. 2023. *Sonca*. Minsk: Al'fa-kniha [Пфляўмбаўм Яўгенія. 2023. *Сонца*. Мінск: Альфа-кніга].
- Spinazzè Sabrina. 2001. *Donne e attività artistica durante il Ventennio*. W: Red. Sabrina Spinazzè, Laura Iamurri. *L'arte delle donne nell'Italia del Novecento*. Milano: Booklet.
- Šuškievič Stanislaŭ. 1978. *Lieutenant Zina*. U: Šuškievič Stanislaŭ. *Vybranyja tvory ŭ dvuch tamach*. T. 2: *Araviadanni, narysy, uspaminy, kryučnyja eciudy*. Minsk: Bielaruś [Шушкевіч Станіслаў. 1978. *Лейтэнант Зіна*. У: Шушкевіч Станіслаў. *Выбраныя творы ў двух тамах*. Т. 2: *Апавяданні, нарысы, успаміны, крытычныя эцюды*. Мінск: Беларусь].
- Višneŭskaja Natallja. 2023. *Neba mnahavokae*. Minsk: Al'fa-kniha [Вішнеўская Наталля. 2023. *Неба многавокае*. Мінск: Альфа-кніга].

STRESZCZENIE: W artykule podjęto problem modelowania retrospektywnego kanonu literatury białoruskiej XX w. poprzez strategie wydawnicze mające na celu aktualizację twórczości białoruskich poetek okresu międzywojennego, na przykładzie wydawania tomów dzieł wybranych Zinaidy Bandaryny, Jaŭhenii Pfljaŭmbaŭm, Natallii Višneŭskiej z kobiecej inicjatywy wydawniczej „Pfljaŭmbaŭm”. O aktualności tematu przesądza konieczność zrozumienia teoretycznego problemu ukształtowania kanonu literackiego z uwzględnieniem równowagi płci, przewyższenia braku ciągłości w historiografii białoruskiej poezji kobiecej. Celem opracowania jest konceptualizacja twórczości wymienionych autorek w kontekstach kulturowo-estetycznych i społeczno-ideologicznych ubiegłego stulecia oraz uargumentowanie potrzeby wpisania jej do kanonu instytucjonalnego.

SŁOWA KLUCZOWE: strategia wydawnicza, kanon literacki, aktualizacja twórczości, poezja białoruska, Zinaida Bandaryna, Jaŭhenija Pfljaŭmbaŭm, Natallja Višneŭskaja.

АНТАЦЫЯ: У артыкуле разглядаецца праблема мадэлявання рэтраспектыўнага літаратурнага канона беларускай літаратуры XX ст. праз выдавецкія стратэгіі, скіраваныя на актуалізацыю творчасці беларускіх паэтак міжваеннага перыяду на прыкладзе выдання кніг выбраных твораў Зінаіды Бандарынай, Наталлі Вішнеўскай і Яўгеніі Пфляўмбаўм выдавецкай жаночай ініцыятывай “Пфляўмбаўм”. Актуальнасць тэмы абумоўлена неабходнасцю асэнсавання тэарэтычнай праблемы фарміравання літаратурнага канона з улікам гендарнага балансу,

пераадолення дыскантынuitэту ў гістарыяграфіі беларускай жаночай паэзіі. Мэтай даследавання з'яўляецца канцэптуалізацыя творчасці згаданых аўтарак у культурна-эстэтычным і сацыяльна-ідэалагічным кантэкстах мінулага стагоддзя, абгрунтаванне неабходнасці яе ўключэння ў інстытуцыйны канон.

КЛЮЧАВЫЯ СЛОВЫ: выдавецкая стратэгія, літаратурны канон, актуалізацыя творчасці, беларуская паэзія, Зінаіда Бандарына, Яўгенія Пфляўмбаўм, Наталля Вішнеўская.

Data przesłania artykułu: 18.04.2024

Data akceptacji artykułu: 18.08.2024

ABOUT THE AUTHOR / O AUTORZE

Aksana Danilczyk / Аксана Данільчык – Białoruś, badaczka niezależna; dr nauk filologicznych; specjalność naukowa: literaturoznawstwo włoskie, literaturoznawstwo białoruskie; zainteresowania naukowe: literatura włoska XIX – początku XXI wieku, literatura białoruska XIX – początku XXI wieku, komparatystyka.

Wybrane publikacje (2023–2024):

1. Данільчык Аксана. 2023. *Радашковіцкі асяродак Зінаіды Бандарынай: Тамара Сакалова і Кацярына Жалязоўская*. “Аўтограф: альманах”. Вып. 4: 50–56.
2. Данільчык Аксана. 2023. *Фонд Станіслава Пятровіча Шушкевіча (ф. 71) як крыніца інфармацыі аб жыцці і творчасці “маладнякоўцаў”*. “Аўтограф: альманах”. Вып. 4: 137–145.
3. Данільчык Аксана. 2023. *Беларускі Дантэ (18–24)*. У: *Гуманізм і слово: сб. ст. / Рэд. Олеся Пантелеенко*. Мінск: БГУ [online] https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/308099/1/Сборнік_1.pdf/ [доступ: 01.07.2024].
4. Данільчык Аксана. 2023. *Літаратура і тыранія: Дантэ ў трактаце В. Альф’еры Пра ўладара і літаратуру (25–30)*. У: *Гуманізм і слово: сб. ст. / Рэд. Олеся Пантелеенко*. Мінск: БГУ [online] https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/308099/1/Сборнік_1.pdf/ [доступ: 01.07.2024].
5. Данільчык Аксана. 2023. *“Веру ў бязмежныя цуды...”: Антонія Поццы*. “Наша вера” № 1: 51–53.